

Araştırma Makalesi

SIYASAL İLETİŞİM VE NEFRET SÖYLEMİ: 2019 İSTANBUL YEREL SEÇİMLERİ ÖRNEĞİ*

Esra ÇINAR**

Özet

Bu çalışmada siyasal iletişim açıklanmış, nefret söylemi ile ötekileştirme oluşum nedenleri ve siyasal alanda işleyişi kapsamında ele alınmıştır. Uygulama kısmında yinelenen 2019 İstanbul yerel seçimleri sürecine dair, YouTube BaBaLa TV üzerinde bulunan 16.06.2019 tarihli YouTube BaBaLa TV üzerinde bulunan 16.06.2019 tarihli Ekrem İmamoğlu- Binali Yıldırım Ortak Canlı Yayını başlıklı açık oturum programı ve programa gelen yorumlar, nefret söylemi ve ötekileştirme açısından içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Sonuç olarak adayların kasıtlı veya kasıtsız olarak nefret söylemi ve ötekileştirmeye başvurdukları, bu söylemlerin açık ve yüksek sesli ifadelerden oluşmadığı anlaşılmıştır. Yıldırım:16, İmamoğlu:14 kez siyasal nefret söylemine başvurmuştur. Nefret söyleminin yöneldiği kişi ya da gruplara karşı nasıl işlediğini tanımlayan nefret söylemi kategorileri açısından Yıldırım:38- İmamoğlu:42, ötekileştirme noktasında Yıldırım:51, İmamoğlu:49 adet ifade ortaya koymuştur. Kullanıcıdaysa 8.072 adet yorumdan, 643 nefret söylemi türü, 1.423 nefret söylemi kategorisi ve 905 adet ötekileştirme biçimi barındıran ifade olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul yerel seçimleri, nefret söylemi, ötekileştirme, siyasal iletişim

*Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Ahmet KALENDER danışmanlığında sunulan *Siyasal İletişim ve Nefret Söylemi: 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Seçimleri Örneği* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Arş. Gör., İstanbul Arel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, esracinar@arel.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5444-2232

Gönderim Tarihi: 19.08.2022

Kabul Tarihi: 26.09.2022

Research Article

POLITICAL COMMUNICATION AND HATE SPEECH: THE CASE OF 2019 ISTANBUL LOCAL ELECTIONS

Esra ÇINAR*

Abstract

In this study, political communication is explained, the reasons for the formation of otherness with hate speech and its functioning in the political field are discussed. In the application section, the open session program titled Ekrem Imamoğlu- Binali Yıldırım Joint Live Broadcast dated 16.06.2019 on YouTube BaBaLa TV dated 16.06.2019 on the recurring 2019 Istanbul local elections process and the comments received on the program were examined by content analysis method in terms of hate speech and marginalization. As a result, it was understood that the candidates deliberately or unintentionally resorted to hate speech and othering, and that these discourses did not consist of clear and loud statements. Yıldırım: 16, Imamoğlu: He has resorted to political hate speech 14 times. Yıldırım:38- Imamoğlu: 42, Yıldırım: 51, Imamoğlu: 49 have put forward statements in terms of hate speech categories that define how hate speech works against the people or groups to which it is directed, at the point of othering. Among the users, 8,072 comments, 643 hate speech types, 1,423 hate speech categories and 905 otherization forms were found to contain expressions.

Keywords: *Hate speech, İstanbul local elections, political communication, othering*

*Research Assistant, İstanbul Arel University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Advertising, esracinar@arel.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-5444-2232

Received: 19.08.2022

Accepted: 26.09.2022

GİRİŞ

Siyasal iletişim; politik süreçler dâhilinde ilerleyen, politikacılarla hedef kitleleri arasındaki politik süreçleri de kapsayan iletişim biçimi olarak tanımlanabilir. Son tahlilde bu iletişim biçimi yönetim, iktidar ve demokrasi süreçlerini içermektedir. Bu anlamda siyasiler toplum nezdinde hafife alınmayacak düzeyde etkili ve etkin kimselerdir. Politikacıların söylem biçimleri, siyaseti şekillendirmenin yanında, toplumda da büyük etkilerde bulunmalarına aracılık etmektedir. Kimi zaman siyasi aktörler, nefret söylemi ve ötekileştirmeye de başvurabilmektedir. Oysa Kırık ve Sönmez (2015:91), siyasi aktörlerin (kendilerini var etme biçimi olarak) nefret söylemine başvurduklarında, kamusal alan dâhilinde ortaya konulan nefret söyleminin, alıcıda zarar görme riskini artırmakta olduğundan bahsetmektedir.

Bu çalışma içerisinde nefret söylemi ve ötekileştirmeye siyasal iletişim bağlamında açıklık getirilmiştir. Bu anlamda 2019 yerel seçimleri esnasında seçimin kazananına ilişkin karmaşık bir sürece atıfta bulunan İBB seçimlerinin yinelenmesi üzerine gerçekleştirilen, YouTube'da BaBaLa TV'de de bir versiyonu bulunan siyasi açık oturum programı üzerine bir analiz sağlanmıştır. 16.06.2019 tarihli Ekrem İmamoğlu- Binali Yıldırım Ortak Canlı Yayını başlıklı açık oturum programı dahilinde hem siyasetçilerin üslubu ötekileştirme ve nefret söylemi açısından değerlendirilmiş hem de bu anlamda kullanıcılardan yansıyan nefret söylemi pratikleri irdelenmiştir. Bulguları ortaya koyabilmek adına içerik analizinden yararlanılmıştır. Son tahlilde siyasilerle hedef kitleleri bağlamında ortaya çıkan iletişim sürecinde nefret söyleminin yankılarını açığa çıkarmak hedeflenmiştir.

1. SİYASAL İLETİŞİM

Siyasal iletişim sürecini de iletişim sürecine benzetebiliriz. Bu anlamda iletişim ortamı ayırt etmeksizin bu iletişim biçiminde de mesajı tasarlayan bir kaynak (siyasi aktör), iletmek istediği bir mesaj (siyasi mesaj), Mesajını sunacak bir araç ya da kanal, ulaşmak istediği hedef kitle yani seçmen bulunmakta,

hedef kitleden geri bildirim veyahut oy olarak tanımlayabileceğimiz feedback sağlanmaktadır. Siyasal iletişimi bu denli dar bir perspektife sığdırmak yeterli olmamakla birlikte, süreç temel olarak bu haliyle işleyiş sağlamaktadır.

Kaynak: Lüks yaşam ve tüketim

Siyasal iletişim en ilkelinden en modern toplumlara kadar uzanmakta ve yaşamsal koşulların değişimi noktasında görev almaktadır (Bal ve Delal, 2019:129). Siyasilerin ideolojik amaç ve politikalarının, gerek toplum içerisindeki belirli grup veya kitlelere, gerekse ülke ya da bloklara kabul ettirilerek gerektiği zaman eyleme dökülmesi adına, siyasi aktörlerce kullanılan çeşitli iletişim biçim ve yöntemleriyle sağlanmaktadır (Acar, 2010:9; Aziz, 2019:3). Siyasal iletişimin işlevlerine baktığımızda;

- Siyasal iletişim vasıtasıyla, siyasi figürlerin seçmenleri nezdinde güven sağlamaları, karşılıklı etkileşim ve bilgi alışverişiyle değer, beklenti ve isteklerine cevap vermeleri mümkün olabilmektedir (Soncu, 2018:209).
- Siyasal iletişim özerk aktörler sayesinde tekdüze ve salt uyum arayan, bu bağlamda yalnız düzen olarak tanımlanabilecek bir mekanizmanın yerleşmesini engellemektedir. Böylece bir mücadele alanı doğmakta, bu mücadele kapsamında sonuç olarak siyasetin, siyasetçilerin tekelindeki bir argüman olmaktan uzak tutulması sağlanmaktadır (Kentel, 1991:8).

Bu iletişimi yeni medya ortamlarında ele alırsak; seçmen kitlenin sorularının yöneltmesi, rakiplerin söylem ve suçlamalarına cevap verme gerekliliğinin kolaylaşması bakımından, siyasilere kolaylıklar sunulmaktadır. İnternet aracılığıyla siyasiler; hedef kitlelere programlarını tanıtabilme, kamuoyu oluşturabilme, seçmenle bütünleşme, iletişim sürecini hızlandırma gibi kolaylıklara kavuşmaktadır (Gürbüz ve İnal, 2004:94-95). Yeni medya, hedef kitleler ve demokrasi adına da avantajlar barındırmaktadır; vatandaşa siyasileri yakından tanıma ve takip etme, denetleme, iletilerini direkt onlara erişirme imkânı sunmaktadır. Ayrıca bu araçlar siyasal bilgiye ulaşımın kolaylaşmasını sağlamakta, bilgi kaynaklarının farklılık kazanarak genişlemesine olanak sağlamaktadır (Doğan ve Alptekin, 2018:743). Lakin kullanımı noktasında etik problemleri de beraberinde getirebilmektedir.

2. NEFRET SÖYLEMİ VE ÖTEKİLEŞTİRME

Nefret söylemi ve ötekileştirmeyi ele almadan önce siyaset dili ve siyasette üsluba değinmek yerinde olacaktır. Siyaset de tıp ya da spor vb. meslek alanlarının sahip olduğu gibi bir dile sahiptir, bu dil siyaset dilidir. Temelinde hedef kitleyi ikna etme argümanı yatmaktadır. Dolayısıyla siyaset diline, kaba kuvvetin yerini alması noktasında ehemmiyet yüklemek doğru olacaktır (Gökdoğan, 2019:8). Liderin söylemleriye siyasetin şekillenmesi noktasında görev almaktadır, bu söylemler iktidar-muhalefet arası ilişkileri de şekillendirmektedir. Süreç içerisinde karşılıklı olarak gergin veya pozitif birtakım söylemlerin işletilmesi doğal olmakla birlikte, liderlerde karşılıklı kullanılan dilin ölçüsü önem taşımaktadır. Açık bir deyişle, siyasilerin kullandıkları sert üslup ve söylemler siyasi ilişkilerde tikanıklık yaratabilir. Bunun tersi durumu düşündüğümüzde pozitif söylemler ve uzlaşmacı bir üslup da ortamın yumuşamasını sağlayarak olumlu ilişkileri beraberinde getirecektir. Bu nokta üzerinde durmamızın nedeni, liderler arası iletişim biçiminin, hedef kitle konumundaki seçmenler arasında oluşacak kutuplaşma ya da dayanışma ortamının oluşması gibi durumlar açısından da başlıca etken olmasından ileri gelmektedir (Şahin, 2017:192). Öyle ki iktidar mekanizmalarınca denetlenen söylemin, toplumsal yapıdakileri biz ve ötekiler olarak ayırma gibi bir gücü bulunmaktadır (Eren, 2015:1). Siyasilerin

toplumlar nezdinde etkin kimseler olduklarını tahayyül edersek, söylemleri dolayısıyla kutuplaşma veya dayanışma ortamının oluşumunda paylarının bulunabileceğini izah etmiş oluruz.

Nefret, özünde insanın sahip olduğu bir duygudur. Bu bakımdan bir kişi hava sıcakken dışarıda gezmekten nefret ediyorsa, bu olağandır. Nefret, bir ideolojinin bir kısmı halini teşkil ettiğindeyse olağanlık ruhunu kaybedecektir (Akyazı, 2014:187). Genel anlamda kabul görmüş olan nefret söylemi tanımını (1997) Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Tavsiye Kararı'yla şu şekildedir: "*İrkçi nefret, yabancı düşmanlığı, anti-semitizm ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her tür ifade biçimi*"dir (Vardal, 2015:135). Ötekilerse, "biz" olarak adlandırılan kategorizasyonun dışında kalan kişilerdir (Öztekin, 2015:926). Bu anlamda biz, ötekinin karşısında duran, düzenin istikrarı ve huzurunu sağlayacak olan kesim şeklinde adlandırılırken; öteki, daima düzen üstünde yıkıcı özellik barındırmaktadır. Öteki, toplumsal çerçeve içerisinde zararlı, tehlikeli olan kesimdir (Kundakçı, 2013:69). "Öteki" tembelse, karşısındaki "biz" çalışkandır ya da "öteki" gerici ise "biz" ilericidir (Devran, 2010:126).

Nefret söyleminin ciddiyeti, sıradan bir söylem olarak kalmaması, aksiyon üretmesi, nefret suçlarının önündeki basamak olmasından ileri gelmektedir. Bu söylemin içerisinde potansiyel bir şiddet unsuru bulunmaktadır (Yardım ve Dalkılıç, 2018:93). Söylemse, mağdurlarını hedef alırken esasında mesaj, mağdurun mensup olduğu gruba iletilmektedir, birey üzerinden mensubu olduğu gruba mesaj verme söz konusu olduğundan (Alp, 2018:456) toplumda nefret söyleminin hedef aldığı kesim, ötekileştirilmektedir (Yardım ve Dalkılıç, 2018:102). Nefret söylemi, toplum tarafından; siyasi, kültürel, toplumsal özellikler genelinde üretilmektedir (Vardal, 2015: 141). Toplumun belirlediği kalıp ve normlarla çelişen, bunlarla örtüşmeyen gruplar, potansiyel nefret söylemi mağdurlarıdır (Çomu, 2012:1). Nefret söyleminde mesaj hedefindekilere, kendileri gibi olmaları gerektiğini veya istenmeyen yönünü belli etmemesi gerektiğini vurgulamaktadır (Alp, 2016:169). Nefret söylemi, Suskunluk Sarmalı Teorisi'yle bu yönüyle ilişkilendirilebilir. Teoride çoğunluğun görüşünde

olmayanların, sarmala dahil olup sessiz kalmalarıyla, çoğunluktan biriymiş gibi görünmeleri söz konusudur. Nefret söylemi de bu anlamda azınlığın, çoğunluktan farklı olan yönünü çoğunluğa binaen değiştirmesi gerektiğini, bu anlamda bu yönün belirgin biçimde açığa çıkarılmamasını öngören bir görüşe dayanmaktadır.

3. NEFRET SÖYLEMİ TÜRLERİ VE ÖTEKİLEŞTİRME BİÇİMLERİ

Nefret söylemini tanımlamada, bu ifadelerin hangi alanda işlediğini açıklayan nefret söylemi türleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ötekileştirme biçimleri ile yine nefret söylemi noktasında, söylemin nasıl sağlandığını ifade eden nefret söylemi kategorileri vardır. Bu ifade biçimleri şu şekilde tanımlanmaktadır.

Nefret Söylemi Türleri: Kadına Yönelik Nefret Söylemi; cinsiyetçi ifadelerle ilerleyen, aşağılayıcı nitelikli, kadınları arka plana atan söylemdir (Taş, 2017:65). **Yabancı ve Göçmenlere Karşı Nefret Söylemi;** bir etnik gruba mensup olan, yabancı ve göçmen asıllı kimselere yöneltilmektedir (Yazıcı, 2016:118). **Cinsel Kimliğe Yönelik Nefret Söylemi;** toplumda esas kabul edilen cinsel kimlik tanımı dışındakilere yönelmektedir (Vardal, 2015:143). **İnanç ve Mezheplere Karşı Nefret Söylemi;** farklı din ve mezheplere ilişkindir (Taş, 2017:66). **Engel ve Hastalıklara Yönelik Nefret Söylemi,** “*incinebilirliği en yüksek gruplardan*” biridir. Ayrımcılık içeren yorumlar yapmak, alay etmek, rahatsızlık verici boyutta bakmak gibi şekillerde belirlemektedir (Kulaksızoğlu, 2015:91). Bu anlamda Covid-19 örnek gösterilebilir.

Siyasal Nefret Söylemi; siyasi bir ideolojiyi ve onun taraftarlarını hedef almaktadır. Siyasi isim ve partiler üzerinden şekillenmekte, kaynağını siyasi yaşamdaki farklılaşan görüşlerden almaktadır (Taş, 2017:65). Siyasal iletişimde başvurulan kaba, aşağılayıcı, ayrıştırıcı nefret içeriklerinin kullanım nedeni, kişinin kendi konumuna birer tehdit olarak algıladığı kendi ideolojisinden farklı grupları sindirme arzusundan (Alp, 2018:457) ileri gelmektedir. İktidarın kimi zaman baskıyı üretmesi gibi rızayı da üreterek kendi karşısında bir

“öteki” tanımlaması yoluyla varlığını sürdürme yoluna gidebildiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Eren, 2015: 21). Dolayısıyla muhalif kesimleri sindirmek amaçlı işletilebileceği gibi tarafları yaklaştırmak ve kenetlemek adına da yürütülecek olan psikolojik savaş dahilinde bir silah olarak nefret söylemine başvurulmaktadır (Kırık ve Sönmez, 2015:98). Oysa siyaset kurumu kamusal bir alan olarak nefret söyleminden kaynaklanacak riskleri artırmaktadır, (Kırık ve Sönmez, 2015:92). Politik süreçlerle kolektif nefret yeniden oluşturularak, küçük vakaları büyütmede, koordine nefret vakaları haline dönüştürmektedir (İşcan, 2013:151).

Ötekileştirme Biçimleri: İnsanlık Dışına Atma; insanlık anlamında hiçbir şeyden faydalanamayacak biçimde atfetmedir. Acımasızlık, toleranssızlık, şiddetin meşrulaşmasına önyak eden söylemler (Polat ve Kaya, 2017:43) söz konusudur. **Olumsuz Özellikler Atfetme;** grubu ‘saldırganlar, aptallar, parazitler’ gibi toplumda kabul edilemez, son derece olumsuz özelliklere sahip olarak tanımlamaktır (Bar-Tal, 1990:66). **Sosyal Dışlama;** biz aidiyetine mensup olmayan grupların marjinal sıfatıyla özdeşleştirilmesi, toplumsal yaşam üzerinde meydana getirilen bir kopma şeklinde açıklanabilir (Polat ve Kaya, 2017:43). **Siyasal Etiketleme;** bir grubu toplumun temel değerlerini tehdit eden, sistem için tehlike oluşturan bu nedenle Naziler, faşistler, komünistler, emperyalistler gibi kabul edilemez politik varlık şeklinde tanımlamadır (Bar-Tal, 1990:66). **Gruplar Arası Kıyaslama;** iki grup arasında bir karşılaştırmayla, karşılaştırmayı yapan kişinin mensubu olduğu grubu yüceltirken, karşıındakini kötülediği süreçtir (Polat ve Kaya, 2017:44).

Volpato ve Cantone’nin ayrımına göre şekillenen ötekileştirme biçimleri bulunmaktadır (Polat ve Kaya, 2017:44): **Dış Grubun Sayısal Önemi Abartma;** grup içerisindeki birey sayısının oldukça fazla gösterilmesiyle gruba dair tehlikeli imajının çizilmesidir. **Başat Grubun Temel Özelliklerinin ve Törelerinin Yokluğu;** milli-ulusal ve ahlaki-dini değerler bazında grup yoksunluğunu ortaya koymakla beraber, grubun temel toplumsal değerlerden yoksunluğu iddia edilmektedir. **Dış Grubu Soyutlama, Yalnız ve Zayıf Gösterme;** grubun üyelerinin, istenmeyen olduğuna yönelik iddia söz konusuysen, bu kimseleri soyutlayıcı ve yalnız

gösteren ötekileştirmedir. **Grubun Kendisinde Mahkum Edilmesi;** grubun ait olduğu kökenler üstünden negatif intibalar uyandırma biçimindedir.

Bezirgan ve Bilgin de bazı ötekileştirme pratikleri saptamışlardır (2009:147-150): **Etik Dışı ve Yasadışı Davranışla Suçlama;** grubun herhangi bir eylemi üzerinden yasaları ihlal ederek hukuk sistemiyle toplumsal düzen açısından tehdit biçiminde algılanmasıdır. **Evrensel Değerlerden Yoksunluğu Vurgulama;** başat grup tarafından benimsenmiş demokrasi, uluslararası hukuk, basın özgürlüğü vb. değerlerin yokluğunun/ ihlalinin öne çıkarılmasıdır. **Tehdit Kaynağı Olarak Gösterme;** iç düzen-huzur, toplumsal barış-beka gibi noktalarda tehdit biçiminde algılama temel nedenlerdendir. **Bir Olayın Faili Olarak Suçlama;** gruba bazı soygunlar, terör eylemleri, siyasi cinayetler minvalindeki kötü eylemlerin sorumluluğu yüklenmektedir. **Düşman Görülen Bir Grupla İlişkilendirme;** haksızlığının saptanmış olduğu bir grubun olumsuz nitelikleri, öteki konumundakine transfer edilmektedir. **Grubu Kendi Üyesine Kötüleme;** grubun, kendi yanlısı veya üyesine kötülenmesidir. **İç Grubun Mağduriyeti Üzerinden Ötekileştirme;** aidiyet grubu üzerinden, grubun bazı faaliyetlerin mağduru veya kurbanı olarak sunulmasıyla, faaliyetlerin sahiplerini ötekileştirmedir.

Nefret Söylemi Kategorileri: Abartma/Yükleme/Çarpıtma; kişi, durum veya olaydan yola çıkarak, bir topluluğa yönelik geliştirilen olumsuz genelleme, çarpıtma, abartma ve olumsuz atıf içeren söylemlerdir (“Suriyeliler gına getirdi”) (Sözeri, 2012:209; Çınar, 2013:143). **Küfür/Hakaret/Aşağılama;** aşağılayıcı söylemlerin ve hakaretin olduğu üslubu tanımlamaktadır (Sözeri, 2012:209). **Düşmanlık/Savaş Söylemi;** bir topluluk hakkında düşmanca, savaşı çağrıştıran ifadelerin yer aldığı söylemlerdir (Çınar, 2013:143). **Doğal Kimlik Ögesini Nefret ve Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma;** doğal kimlik ögesi nefret, aşağılama unsuru şeklinde kullanılmakta ve simgeleştirilmektedir: “Bizi Eurovision’da Yahudi mi temsil edecek?” (Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2019 Raporu, 2020:11).

Sabahçı (2018:192) başka kategoriler saptamıştır: **Yargıda Bulunma;**

bir olay hakkında çeşitli söylemlerle kişinin anlamlandırmaya giderek yargıda bulunmasıdır. **Abartma/Yüceltme**; olay ve olgular hakkındaki söylemlerin abartı biçiminde verilmesidir. **Aslından Farklı Şekilde Adlandırma**; olay veya olguların gerçek kavramlardan arındırılarak başka biçimlerde adlandırılmasıdır. **Aşağılama/Alay Etme Söylemi**; küçük düşürücü, aşağılayıcı ifadelerden hareketle alay etmedir. **Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma**; doğal kimlik ögelerinden hareketle kişilerin aşağılanması ve alaya maruz kalmasıdır. **Önemsememe/ Yok Sayma Söylemi**: Kişi veya olayın yok sayılması ve görmezden gelinmesidir. Ek olarak, Dirini ve Özsu (2020:17)'nin çalışması bağlamında Wodak'tan aldığı **günah keçileştirme** kategorisi bulunmaktadır. Burada günah keçileri ve düşmanlar inşa edilerek mevcut sıkıntılar noktasında suçlama açısından, belirli stratejik ve manipülatif amaçlar için uygun hale geldiği takdirde, herkesin potansiyel olarak tehlikeli, "öteki" şeklinde inşa edilebilmesi söz konusudur (Wodak, 2015:4). **İğrençleştirme** başka kategori olarak açıklanabilir. Pandemi döneminde, Çinlilerin yeme-içme alışkanlıklarının olumsuz şekilde etiketlenmesi, biz tanımı açısından kıyaslandığında onların 'barbar' şeklinde kurulması söz konusudur. Yeme-içme alışkanlıkları, arzu nesnesi halinden çıkarılarak gayri-insanileştirme ve iğrençleştirme söz konusu olmaktadır (Binark, 2020).

4. METODOLOJİ

Çalışma bünyesinde ele alınan açık oturum programına ilişkin bir kare aşağıda sunulmaktadır.

Kaynak: <https://youtu.be/kPvyxUga1hM>

4.1. Amaç

Çalışmanın amacı siyasal iletişimde kullanılan dille, dilin hedef kitlelerin söylemlerine yansıma ve etkilerinin, nefret söylemi ve ötekileştirme kapsamında değerlendirmesini sağlamaktır. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu - Binali Yıldırım Ortak Canlı Yayını'nda; adayların söylemlerini nefret söylemi ve ötekileştirme açısından incelemek, hedef kitleye ulaşan mesajların yansımalarını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

4.2. Evren ve Örneklem

Evren, Türkiye'de siyasal iletişimde bulunan aktörler (liderler, adaylar, partiler, seçmenler) olarak belirlenmiştir. 2019 yerel seçimleri sonrası İstanbul'daki siyasal istikrarsızlıklar, ötekileştirme ve nefret söylemine kapı aralayabilecek buhranlı bir döneme işaret etmiştir. Bu süreç içerisinde yayınlanan açık oturum programı, "Ekrem İmamoğlu- Binali Yıldırım Ortak Canlı Yayını" adayların söylemleri dahilinde siyasal iletişimde şekillenebilecek söylemleri temsil edebileceğinden, örneklem birimleri Ekrem İmamoğlu ve Binali Yıldırım'ın söylemleri ve söz konusu programa gelen yorumlar olarak belirlenmiştir.

4.3. Yöntem

Çalışma dahilinde nicel ve nitel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz, bir mesajın barındırdığı niteliklerin, objektif ve sistematik anlamda anlaşılmasını sağlayan çıkarımları yapan bir yöntemdir. Belli başlı kelime ve kavramların varlığını, anlamını ve ilişkilerini tanımlayıp analiz etmeyi hedefleyerek, metin içerisindeki mesaja yönelik çıkarımlarda bulunmaya yarayan bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2012:240). İçerik çözümlemesinde üzerinde durulan husus, bir metnin açık ve net olan içeriğidir, açık olmayan mesajlar üzerinde durulmamaktadır (Devran, 2010:36).

4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Politikada ötekileştirme ve nefret söylemi, 2019 yerel seçimleri ile

sonuçlanamayan İstanbul ilinin, ikinci kez seçime gitmesiyle sınırlı tutularak incelenmiştir. Açık oturumun televizyon dışında yayınlanabileceği en işlevsel ve etkileşimsel mecra olması dolayısıyla YouTube'daki, BaBaLa TV'de bulunan, en çok izlenme oranına sahip olan ve en çok yorumu alan "Ekrem İmamoğlu -Binali Yıldırım Ortak Canlı Yayını" başlıklı versiyon üzerinden veri sağlanmıştır. Programın yayınlandığı 16 Haziran 2019'dan itibaren 2021 (Aralık) yılına dek yapılmış ve erişilebilen tüm yorumlar dikkate alınmıştır. (Erişim sağlanamayan yorumlar ise gerek kullanıcılar gerekse platform tarafından kaldırılmış olan yorumlardır)

4.5. Araştırma Soruları

Araştırma Sorusu 1: Günümüz siyaset dilinde nefret içerikli ve ötekileştirici söylemlerle karşılaşmakta mıdır, siyasiler ve seçmenler günümüz siyasal yaşamında nefret söylemi ve ötekileştirmeye başvurmakta mıdır?

Araştırma Sorusu 2: Adaylar halkı kucaklayıcı bir üslup mu yoksa ötekileştirici ve nefret içeren ifadeler mi yer vermişlerdir?

Araştırma Sorusu 3: Adaylar nefret söylemi türü, kategorisi ve ötekileştirme kategorilerinden hangilerine, ne oranda başvurmuştur?

Araştırma Sorusu 4: Kullanıcılar nefret söylemi türü, kategorisi ve ötekileştirme kategorilerinden hangilerine, ne oranda başvurmuşlardır?

Araştırma Sorusu 5: Adayların dili, rakiplerin karşılıklı eleştirileri nefret söylemi barındırdığında toplumda kutuplaşmaya kapı aralamakta mıdır?

4.6. Kodlama Cetvelleri

Nefret söylemi türlerine yönelik kodlama cetveli, nefret türleri dahilinde kullanılan kategorilerden hareketle, ölçüm noktasında kullanılmak üzere oluşturulmuştur. **Nefret söylemi kategorilerine** yönelik cetvel hazırlanırken; ilk dört kategori uluslararası çalışmalardan hareketle ülkeye özgü dil ve kültür farklılıkları dahilinde belirlenmiş şekliyle, Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı

Söylem 2019 Raporu (2020:11)'nin ortaya koyduğu biçimde alınmıştır. 5-8. Kategoriler Sabahçı (2018:192)' dan yararlanılarak hazırlanmıştır. İğrençleştirme kategorisi Binark, (2020)'tan, günah keçileştirme kategorisi, popülizm çalışmalarında sıkça kullanılan bir kavram olup Dirini ve Özsu (2020:16) tarafından Ruth Wodak (2015)'tan ödünç alınmıştır. Kullanıcı yorumlarının analizinde gerekli görüldüğünden, yeni kategoriler oluşturulmuştur:

Ad Takma, Lakap, Kısaltma Yoluyla Değersizleştirme; siyasi aktör veya kullanıcıya ithafen geliştirilen ad takma, lakap (çomar, Yunanoğlu, CHPKK, koyun,) ismin kısaltılması (Eko, bin Ali-in Ali) yoluyla gerçekleştirilen değersizleştirmeyi açıklamaktadır. **Nükte, İma ve İroni Yoluyla Öfke Ya Da Nefreti Vurgulama;** nefreti açıkça ortaya koymayan, aşağılama/alay etme söylemine nazaran sesini daha kısık duyuran, ima ve ironi aracılığıyla daha ironik, esprili bir havada sunulan kategoridir. **Benzetme Ya Da Zararlı Benzetme Yoluyla Nefret İfadesi;** nefrete göndermede bulunacak bir benzetmeyi içermektedir. Bu benzetme hoşlanılmayan bir durum, olay, olgu, kişi, nesne veya hayvana atıfta bulunmaktadır. Bir kimseye söz değişikliği manevralarında dansöz gibi kıvrıma benzetmesinin sunulması, grubun çoban peşinde koşan koyunlara benzetilmesi örnek verilebilir. **Tehditvari Üslupla veya Uyarı Yoluyla Nefret;** karşıdaki kimselere ilişkin tehdit durumu söz konusudur. Bu nefret kategorisinde öfkenin ayak seslerini daha yüksek duymak mümkündür. **Savunma Yaparken Nefret Söylemine Başvurma;** olay-durum karşısında yapılan savunma, nefret söylemine evrilmekte, adını savunma esnasında kullandığı nefret biçimlerinden almaktadır. **Beddua- Kötü Temenni;** nefret; beddua ve kötü temenni ile açığa çıkmaktadır. **Kategorizasyon Yoluyla Nefret;** kişiyi bir grubun üyesi olarak sınıflandırma, grubu etiketleme yoluyla benzer kefeye koyma söz konusudur.

Ötekileştirme tarzlarına yönelik ölçek belirlenirken ilk beş kategori Bar-Tal (1990:65-66)'in ortaya koyduğu şekliyle alınmış, 6-9. arasındaki ötekileştirme tarzları, Volpato ve Cantone'nin (2005'ten Akt.:Polat ve Kaya, 2017:44) sıraladığı üzere şekillenmiş, 10-16. sırada yer alan ötekileştirme tarzları, Bezirgan ve Bilgin (2009:147-150)'den alınmıştır. Çalışma için hazırlanmış ölçekler de bulunmaktadır. **Kişi Ya Da Grubu Ciddiye Almama, Yok Sayma Yoluyla Dışlama**

ve Ötekileştirme; önemsememe-yok sayma kategorisine benzetilebilir. Kişi ya da grubu önemsiz görme, fikirlerini ciddiye almama (cevap dahi vermeyeceğim, sen kimsin?) grubu yok sayma, dışlamadır. **Fikrini Değersiz Bulma;** kişi veya grup tarafından sunulan fikrin veya beyanın sağlandığı ortamın yanlış ve değersiz bulunmasını tanımlayan, “..yalan, boş yapma, çarpıtma” gibi söylemlere başvuran biçimdir. Gruplardan ziyade fikrin ötekileştirildiği anlaşılmalıdır. **Kişinin Tasvip Etmediği Kişi-Grupla İlişkilendirmesi;** bir kişinin bir kimseyi olumsuz görmesi, onu olumsuz gördüğü kişi veya grupla ilişkilendirerek kategorize etmesidir. PKK düşman görülen bir grupken, A partisinden haz etmeyen, o partiyi onaylamayan kişi için, olumsuz algıladığı kimseyi bu partiyle ilişkilendirme, ikisi arasındaki olumsuz referansı ortaya koyma durumudur.

4.7. Bulgular ve Değerlendirme

İki adayın söylemleri karşılaştırmalı olarak incelenirken yayına gelen 8.900 yorumdan 8.072'sine erişilmiş ve bunlar irdelenmiştir. Ayrıca bir ifade kimi zaman nefret söylemi türü, kategorisi ve ötekileştirme tarzlarına aynı anda örnek teşkil edebilmektedir.

NEFRET SÖYLEMİ TÜRLERİ	YILDIRIM AÇISINDAN ANALİZ	İMAMOĞLU AÇISINDAN ANALİZ	KULLANICI YORUMLARI ANALİZİ
Siyasal Nefret Söylemi	16	14	509
Kadınlara Yönelik Nefret Söylemi	0	0	14
Yabancı ve Göçmenlere Karşı Nefret Söylemi	0	0	87
Cinsel Kimliğe Yönelik Nefret Söylemi	0	0	0

İnanç ve Mezheplere Karşı Nefret Söylemi	0	0	33
Engel ve Hastalıklara Yönelik Nefret Söylemi	0	0	0
TOPLAM MESAJ SAYISI	16	14	643

Tablo 1. Nefret Söylemi Türleri: Adaylar ve Kullanıcı Yorumları Açısından Analiz

Adaylar nefret söylemi türlerinden yalnızca siyasal nefret söylemine başvurmuştur. Oranlar iki aday için de benzer şekillenmiştir (16-14). Lakin adaylar çoğu kez aşıkâr, yüksek sesli nefret söyleminden ziyade (Yıldırım'ın ifadeleri rakibine oranla daha açık şekilde belirmiş olsa da) yoğunlukla çok bariz olmayan ve ilk bakışta kimi zaman anlaşılması güç olabilecek türde söylemlerde bulunmuşlardır. Adayların siyasal nefret söylemine ilişkin birkaç ifadesi şu şekildedir:

Yıldırım'ın Siyasal Nefret Söylemine İlişkin İfadeleri:

“Bu seçimde oylar çalındı.”

Bir düşman saptama yoluyla nefret söylemine başvurulduğu görülmektedir.

“İki ittifakta kimler var? Partiler var; MHP, Ak Parti bir tarafta; İyi Parti, CHP diğer tarafta. Ayrıca HDP’de Millet İttifakı’nı destekliyor, ittifakın içinde resmen yok.”

Siyasi bir argümanı hedef alan, “biz”in karşısına bir metafor koyan söylemdir. Burada yumuşak bir dil kullanımı var olsa da esas olan anlatı, adayın kendi ideolojisinin karşısına, kendisinin tasvip etmediği siyasi figürler ortaya koymasından ve rakipleri sayıca fazla göstererek yine bir düşman ortaya koymasından ileri gelmektedir.

Bu veri kopyalama işi, bir FETÖ taktiğidir. FETÖ bunu yaptı geçmişte.”

Açık biçimde düşman oluşturma durumu kendini belli etmektedir. Söz konusu siyasi aktör, başka bir düşmanla eylemi açısından ilişkilendirilmektedir.

“Ekrem Bey, Beylikdüzü’nde kreş vaadi vermiş zannediyorum 11 tane kreş vaadi vermiş, sadece 1 tane yapabilmiş keşke 11’ini de yapmış olsaydı ne güzel olurdu... Önemli olan vaat vermek değil İsmail Bey, vaadi yerine getirmek... Yani siyasetçinin kalitesi oradan ortaya çıkar. Ben verdiğim hiçbir vaadi karşılıksız bırakmadım bugüne kadar.”

Farklılaşan siyasi ideolojilerden hareketle kendi grubunu olumlarken, rakibini bu anlamda başarısız biçimde ortaya koyan bu söylemde, açıkça olmasa da ima yoluyla siyasetçi bir anlamda “kalitesiz” veya kendilerinden düşük kaliteli olarak lanse edilmektedir.

İmamoğlu’nun Siyasal Nefret Söylemine İlişkin İfadeleri:

“Daha önce öyle bir tespit yeteneği ortaya koydu ki Sayın Yıldırım veya ekip arkadaşları; soyadına göre seçmeni tanıdıklarını söylediler, yüzüne bakıp seçmeni tanıdıklarını söylediler. Allah aşkına, bunlara hiç kimse inanmaz.”

Siyasi bir tarafı hedef alan, karşısındaki ideolojinin zayıflığını ve kabul görmeyeceğini vurgulayarak ötekilik oluşturarak söz konusu savı dışlayan bir söylem biçimi bulunmaktadır.

“Yenilenen seçim, bir demokrasi mücadelesidir. Hakkımızı gasp edenlerin, 16.000.000 insanın hakkını... Kul hakkı yiyenlere karşı verilen bir demokrasi mücadelesidir... Kul hakkı yiyenlere karşı mücadele veriyoruz. Demokrasi sürecini sıkıntıya uğratanlara karşı mücadele veriyoruz... Hakkımız yenmiştir, kul hakkı yenmiştir.”

Açık biçimde düşman oluşturma durumu kendini belli etmektedir. “Biz” algısı ve “biz”in problemi ortaya koyularak “biz”in problemi, “demokrasi mücadelesi” metaforuyla savunulmaktadır, “biz”in haksızlığa uğratıldığının altı çizilmektedir.

“Tabi bu muazzam süreç, bence bir tuzakla, ne yazık ki bir tuzakla sona

erdirmek istenmiştir.”

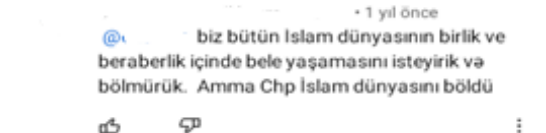
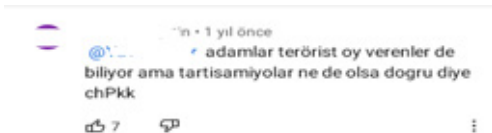
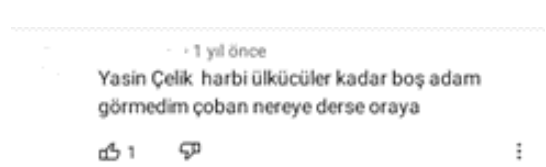
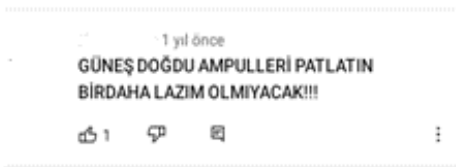
Bir düşman saptama yoluyla nefret söylemine başvurulduğu görülmektedir.

“Bize Pontus dediler, onu dediler, Yunan dediler, terörist dediler...”

Bir düşman saptama yoluyla nefret söylemine başvurulmuştur. Karşı gruptan geldiği iddia edilen kavramların iç grup için tehdit barındıran bir anlatıyı dile getirdiği söylenebilir.

Kullanıcılar açısından değerlendirdiğimizde, en çok siyasal nefret söylemine (509) başvurulmuştur. Ardından yabancı ve göçmenlere karşı nefret söylemi (87) gelmektedir. İnanç ve mezheplere karşı nefret söylemi (33) üçüncü sırada bir yoğunluk arz etmektedir. Ardından kadınlara yönelik nefret söylemi (14) gelmektedir. Cinsel kimliğe yönelik, engel ve hastalıklara yönelik nefret söylemi türlerine rastlanmamıştır. Toplamda 643 nefret söylemi türü karşımızda durmaktadır (<https://youtu.be/kPvyxUga1hM>):

Siyasal Nefret Söylemi:509

• 2 yıl önce

akp secmeni ülkenin en cahil kitlesi olduğu için oy kullanmasını bilmiyor. bunu bir akp bakani kendisi itiraf etmisti. eğitim seviyesi arttıkca bizim secmenimiz azalıyor dedi. bu secmenlerin hatalı oy kullanmasına göz yumuldu ve gecersiz oylar geçerli sayıldı.

ama islamicilerin sikayet etme hakki yok. secim zaten adil olmadı. tüm devlet imkanlarını kendi propagandası için kullandılar. trt bir sefer olsun imamoglunu davet etmedi. trt herkesin yayın organıdır.

• 1 yıl önce (düzenlendi)

Birlikmi terorist diyen itle mezar olsa yanyana yatılmaz millet ittifaki terorist oldu hain oldu kafir oldu bir önceki başkanlık seciminde onların karıları helal dendi bu lagım cukuru bir parti ve trol secmeniyle birlik olacaktı birakin bu boş lafları tuvalet ruhlu insanla aynı hic bir paydamız olmaz

akp logardan pis bir parti haline geldi

👍 5 🗨️

⋮

Yabancı ve Göçmenlere Karşı Nefret Söylemi:87

• 1 yıl önce

Belediyenin görevi değil ama şu suriyeliler gönderin ya . Kim gönderecek olursa oyum onun bundan sonra. Adamlar ülkenin içine etti

👍 263 🗨️ 39

İnanç ve Mezheplere Karşı Nefret Söylemi:33

• 1 yıl önce

@1... jiz gidin mitinglerde kurani sallayan kisilere tapın , siz müslümanlar ahiret ahiret diyorsunuz da dedikodu yapmayı millette kin kusmayı da en iyi siz bilirsiniz :)))

👍 🗨️

• 1 yıl önce

Yalancı hristiyan

NEFRET SÖYLEMİ KATEGORİLERİ	YILDIRIM AÇISINDAN ANALİZ	İMAMOĞLU AÇISINDAN ANALİZ	KULLANICI YORUMLARI ANALİZİ
Abartma/Yükleme/Çarpıtma	9	5	102
Küfür/Hakaret/Aşağılama	0	2	289
Düşmanlık/Savaş Söylemi	1	4	33
Doğal Kimlik Ögesini Nefret ve Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma	0	0	21

Yargıda Bulunma	18	18	117
Aslından Farklı Şekilde Adlandırma	1	0	50
Aşağılama/Alay Etme Söylemi	1	1	143
Önemsememe/ Yok Sayma Söylemi	0	3	64
İğrençleştirme	0	0	35
Günah Keçileştirme	1	0	14
Ad Takma, Lakap, Kısaltma Yoluyla Değersizleştirme	0	0	161
Nükte ve İma, İroni Yoluyla Öfke Ya Da Nefreti Vurgulama	6	6	93
Benzetme Ya Da Zararlı Benzetme Yoluyla Nefret İfadesi	0	0	94
Tehditvari Üslupla veya Uyarı Yoluyla Nefret	0	2	41
Savunma Yaparken Nefret Söylemine Başvurma	0	1	112
Beddua/ Kötü Temenni	0	0	1
Kategorizasyon Yoluyla Nefret/ Bir Grubu Olumsuz Özelliklerle Kategorize Etmek Ya Da Grubu Etiketlemeye/ Benzer Kefeye Koymak	1	0	53
TOPLAM MESAJ SAYISI:	38	42	1423

Tablo 2. Nefret Söylemi Kategorileri: Adaylar ve Kullanıcı Yorumları Açısından Analiz

İmamoğlu'nun 42, Yıldırım'ın 38 nefret söylemi kategorisinde ifadesine rastlamaktayız. İki aday da en çok yargıda bulunma (her ikisi eşit:18), nükte ve ima, ironi yoluyla öfke ya da nefreti vurgulamayla (her ikisi eşit:6) abartma/yükleme/çarpıtma kategorilerinden ifadelere yoğunlukla başvurmuştur. İki adayın da başvurmadıkları kategoriler; doğal kimlik ögesini nefret ve aşağılama unsuru olarak kullanma, iğrençleştirme, ad takma, lakap, kısaltma yoluyla değersizleştirme, benzetme ya da zararlı benzetme yoluyla nefret ifadesi, beddua/ kötü temenni kategorileridir. İmamoğlu'nun Yıldırım'dan daha fazla sayıda kategoriye başvurduğu görülmüştür. Adayların başvurdukları nefret söylemi kategorilerinden örnekler şu şekildedir

Yıldırım'ın Nefret Söylemi Kategorilerine İlişkin İfadeleri:

“Bu veri kopyalama işi, bir FETÖ taktiğidir. FETÖ bunu yaptı geçmişte.”

Yargıda Bulunma, Abartma/Yükleme/Çarpıtma, Düşmanlık/Savaş Söylemi

“İki ittifakta kimler var? Partiler var; MHP, AKP bir tarafta, İyi Parti, CHP diğer tarafta. Ayrıca HDP'de Millet İttifakı'nı destekliyor, ittifakın içinde resmen yok.”

Yargıda Bulunma, Aslından Farklı Şekilde Adlandırma, Kategorizasyon Yoluyla Nefret/ Bir Grubu Olumsuz Özelliklerle Kategorize Etmek Ya Da Grubu Etiketlemek/ Benzer Kefeye Koymak

“Bu Cumhuriyet Halk Partisi'nin, tamamının sayılmasına direnmeseydi, bu seçim bugün tekrarlanmayacaktı.”

Yargıda Bulunma, Günah Keçileştirme

İmamoğlu'nun Nefret Söylemi Kategorilerine İlişkin İfadeleri:

“Anadolu Ajansı diye bir garabet bir rezillik yaşıyoruz.”

Küfür/Hakaret/Aşağılama, Abartma/Yükleme/Çarpıtma

“İşinize geldiği gibi rakamlarla oynamayın.”

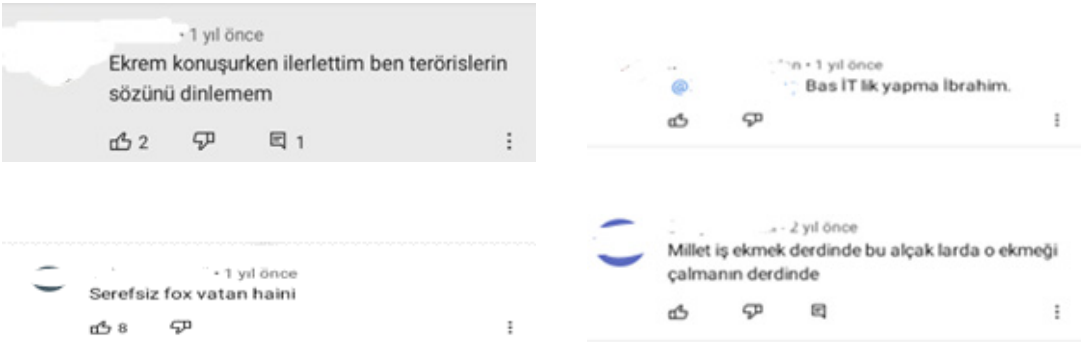
Tehditvari Üslupla Veya Uyarı Yoluyla Nefret

“Yalan söylemiştir dediniz, ben öyle sabırla dinledim ki çünkü söylediğiniz laflar şuradan gitti, buradan gitti hiç umurumda değil... Yalan söylemiştir cümlesini kötü söz sahibine aittir diyerek bitiriyorum.”

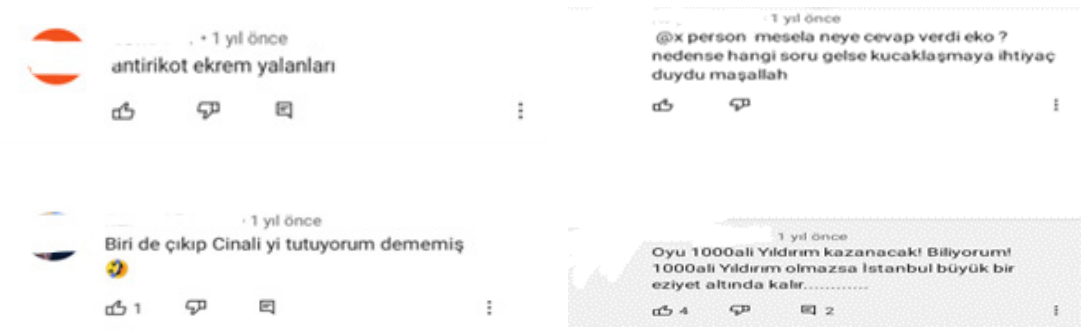
Önemsememe Yok Sayma, Savunma Yaparken Nefret Söylemine Başvurma.

Kullanıcı yorumları analiz edildiğinde, her nefret söylemi kategorisinden en az 1 beyana rastlanmaktadır. Toplamda 1.423 adet örneğe rastlanmıştır (<https://youtu.be/kPvyxUga1hM>):

Küfür/Hakaret/Aşağılama:289

Ad Takma, Lakap, Kısaltma Yoluyla Değersizleştirme:161

1 yıl önce
Aha yine bir bankamatikçi.

her yerdesin eğitilmez
çomar

Aşağılama/Alay Etme Söylemi:143

1 yıl önce
1984'te inşaatına başlanmış adnan menderes havalimanını ve ve 1912 yılında inşaatı tamamlanmış izmirin üzerinde gittiği rayları (izmir bandırma demiryolu) ak parti mi yapmış bilmiyodum valla helal olsun bu seçimde oyum fatih sultan mehmete

1 yıl önce
oldumu daha güzel 800.000 fark attık binali yıldırımıda muhtar yaparız artık hahaha :DDD

1 yıl önce
senden daha iyi belediye başkanı olur oğuzhan uğur, bunların ikisindedende bi cacık olmaz.

1 yıl önce
Bin ali, tamam şimdi in ali. 😊

Yargıda Bulunma:117

2 yıl önce
Moderatörün taraf olduğunu nerden anladın hıyar ne gördün gereksiz boş yorum yapıyorsun kimseye hak gecmesin diye uğraşmış adam

1 yıl önce
sahv düşünürsen ekrem bir fetö ve qarbin projesidir inşaallah sen fetöşçü deylisin

1 yıl önce
binali düpedüz yalancı iki kelimeyi biraraya getiremiyor elleri ve gözlerinden belli dikkat ederseniz

1 yıl önce
Ekrem başkan İstanbul kazanan Binali başkan İstanbul perişan

Savunma Yaparken Nefret Söylemine Başvurma:112

1 yıl önce
beyinsiz herkez istediğini söyler sen kimsin karşıdaki kadına küfrediyorsun

1 yıl önce
kardeşim sen takma kafanı, böle alakasız konuşmalar hep olacaktır. Türkiye & Azerbaycan hep kardeşdir. Çomarçılara yer yok

ÖTEKİLEŞTİRME TARZLARI	YILDIRIM AÇISINDAN ANALİZ	İMAMOĞLU AÇISINDAN ANALİZ	KULLANICI YORUMLARI ANALİZİ
İnsanlık Dışına Atma	0	0	54
Olumsuz Özellikler Atfetme	2	2	148
Sosyal Dışlama	0	0	32
Siyasal Etiketleme	5	5	71
Gruplar Arası Kıyaslama	1	2	37
Başat Grubun Temel Özelliklerinin ve Törelerinin Yokluğu	0	0	16
Dış Grubun Sayısal Önemi Abartma	1	1	4
Grubu Kendisinde Mahkûm Etme	0	1	50
Dış Grubu Soyutlama, Yalnız veya Zayıf Gösterme	0	1	38
Etik Dışı ve Yasadışı Davranışla Suçlama	7	7	24
Evrensel Değerlerden Yoksunluğu Vurgulama	3	4	10
Tehdit Kaynağı Olarak Gösterme	4	3	39
Bir Olayın Faili Olarak Suçlama	2	5	45
Düşman Görülen Bir Grupla İlişkilendirme	1	0	80
Grubu Kendi Üyesine Kötüleme	1	2	6

İç Grubun Mağduriyeti Üzerinden Ötekileştirme	5	7	25
Kişi Ya Da Grubu Ciddiye Almama, Yok Sayma Yoluyla Dışlama ve Ötekileştirme	2	2	69
Fikrini Değersiz Bulma	16	7	142
Kişinin Tasvip Etmediği Kişi-Grupla İlişkilendirmesi	1	0	15
TOPLAM MESAJ:	51	49	905

Tablo 3. Ötekileştirme Tarzları: Adaylar ve Kullanıcı Yorumları Açısından Analiz

Yine adayların birbirine çok yakın biçimde (51-49) ötekileştirmeye başvurdukları saptanmıştır. Her iki adayın benzer ötekileştirme tarzlarına başvurdukları görülmüştür. Buna göre siyasal etiketleme (her ikisi eşit:5), etik dışı ve yasadışı davranışla suçlama (her ikisi eşit:7), iç grubun mağduriyeti üzerinden ötekileştirme ve fikrini değersiz bulma, iki aday bazında yoğun biçimde başvurulmuş olan ötekileştirme biçimleridir. İki aday da insanlık dışına atma, sosyal dışlama, başat grubun temel özelliklerinin ve törelerinin yokluğu kategorilerine başvurmamıştır.

Yıldırım'ın Ötekileştirme Tarzlarına İlişkin Ortaya Koymuş Olduğu İfadeler:

“Oyların yer değiştirmesi de çalınmasıyla aynı anlam taşır. Benim oyum, Binali Yıldırım'ın oyu CHP adayına yazılıyorsa veya bir başka adaya yazılıyorsa, bu çalınmadır.”

Etik Dışı ve Yasadışı Davranışla Suçlama, Evrensel Değerlerden Yoksunluğu Vurgulama

“Bir kere bu başlı başına fecaat bir şeydir. Devlet umurunda böyle bir şey yok, devletin memurları dururken en hassas yerlere, kozmik odalara dışarıdan adam tayin edip görev veremezsiniz.”

Tehdit Kaynağı Olarak Gösterme, Etik Dışı ve Yasadışı Davranışla Suçlama

“En yakın arkadaşı Fatih PORTAKAL bile yayınında dedi ki; “bu Ordu işi olmamıştır, yanlış olmuştur, bizde görüntüler var RTÜK’e takılacağız diye yayınlamıyoruz.” Yani bence kabul etseydi Ekrem Bey, özür dileseydi iş bitmişti. Ama iki gün sonra düşündü taşındı “basitlik” diye bir icapta bulundu. Bu da şeyuu vukuundan beter bir şey. ...Validen özür dilemesi gerekir demiştim. Şimdi başka bir şey diyorum. İstanbullulardan ve milletten özür dilemesi gerekir çünkü millete yalan söylemiştir.”

İç Grubun Mağduriyeti Üzerinden Ötekileştirme, Grubu Kendi Üyesine Kötüleme, Etik Dışı ve Yasadışı Davranışla Suçlama

İmamoğlu'nun Ötekileştirme Tarzlarına İlişkin Ortaya Koymuş Olduğu İfadeler:

“Yani şu yirmi lira, diyorsun ki vatandaşa senin yirmi liranın beş lirası sahte. Buna hiç kimse inanmaz, buna hiç kimse inanmaz.”

Fikrini Değersiz Bulma

“Veri kopyalama işlemi tam da o gerekçeler yazılırken, bakanlıkların dışına çıkarılmamasıyla ilgili hukuk, hak, kanun net iken; engelli, kısıtlı, zihinsel engelli, cezaevindeki kayıtlı seçmenlerin listelerinin Ak Parti'ye verilmesidir. Örnek arıyorlarsa kişisel bilgilerin, verilerin nasıl kopyalandığıyla ilgili, nasıl kullanıldığıyla ilgili örnek veriyorum.”

Bir Olayın Faili Olarak Suçlama, Etik Dışı ve Yasadışı Davranışla Suçlama, Evrensel Değerlerden Yoksunluğu Vurgulama, Siyasi Etiketlerin Kullanımı-Siyasal Etiketleme

“Partiler bir araç, amaç değil. Birileri için amaca dönüşmüş olabilir, bizim için araç, hizmet için araç.”

Gruplar Arası Kıyaslama

Kullanıcılar açısından her ötekileştirme biçiminden ifadelerle karşılaşmak mümkündür. Toplamda, 905 ötekileştirme tarzı ortaya koymuşlardır (<https://youtu.be/kPvyxUga1hM>):

Olumsuz Özellikler Atfetme:148

Vallahi izledim İstanbulu imam alırsa batı köprüsü yeniden hücrelerin yerleşmesi imam iyi çalışmış iyide ders vermişler. Kimseye belli etmiyor süreye devamlı gözleri kayıyor. İmam sen bir yunan tohumu sun bu açık ve nettir kiravatından belli İstanbul'da yiyici ve dinine allahına saygısı ezanı sevmeyen batı sevdası insanlar yerleşip çoğalırsa İzmir vakası gibi istan 5 sene vurgun sonra çöküşü başlar bu yazdıklarımı unutmayın. Göreceksiniz. Eğer İstanbul Binali ye 2023 e kadar taşırlarsa s400 sistemi yerleştiren sonra petrol yatakları ve nice milyar kaynak bölümler yeryüzüne çıkacaktır. Bu batının ne kadar türkiye ye karşı savaş açıklarında bellidir. İstanbul önemi türkiyenin beyindir unutmayın gelecek sizin elinizde

👍 2 🗨️

1 yıl önce
Vay İsmail küçükkaya İmamoğlu ile beraber başbaşa taksimde buluşmuşsun yazıklar olsun sana devlet bahçeli haklı çıktı 3. sınıf moderatör haberci seni içten pazarlıklı

👍 2 🗨️ 4

Fikrini Değersiz Bulma:142

2 yıl önce
2:50:25 aynen hepsini 10 Megabyta yaparız. Bari biraz gerçekçi ol ya tamam bilmiyosun bari bilmiyorum de

👍 9 🗨️ 3

önce
O zaman barzaniyle ne isin var kardesim ne diye kürdistan cigligi atiyorsunuz. Boş yapma laf yap

👍 🗨️

Düşman Görülen Bir Grupla İlişkilendirme:80

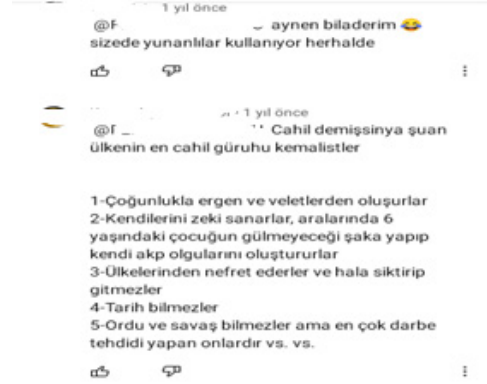
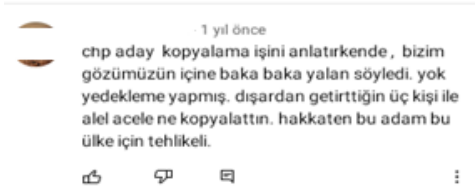
@ hahahghufujjk yani sanırım Enes Batur videoları izlemekten vatan hainlerinin pkk ve fotonun her mecrada bangir bangir ei.ye oy istedigini izlememissiniz 😊

👍 2 🗨️

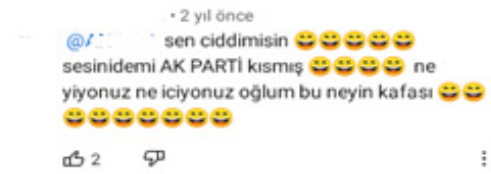
- 1 yıl önce
Omer Kabacık NEDEN HAINLER EKREM İMAMOĞLUNU DESTEKLİYOR DIYE BİR SORU GELMELİYDİ

👍 4 🗨️

Siyasal Etiketleme:71

Kişi Ya Da Grubu Ciddiye Almama, Yok Sayma Yoluyla Dışlama ve Ötekileştirme:69

4.8. Genel Değerlendirme

Yıldırım ve İmamoğlu'nun söylemleri ile kullanıcı yorumları, nefret söylemi ve ötekileştirme açısından analiz edildiğinde, şu şekilde bir tablo ortaya çıkmıştır.

GENEL DEĞERLENDİRME	
Nefret Söylemi Türleri	Yıldırım:16 İmamoğlu:14 Kullanıcılar:643
Nefret Söylemi Kategorileri	Yıldırım:38 İmamoğlu:42 Kullanıcılar:1.423

Ötekileştirme Biçimleri	Yıldırım:51 İmamoğlu:49 Kullanıcılar:905
--------------------------------	--

Tablo 4. Genel Değerlendirme Tablosu

Beyanlardan kimileri nefret söylemi türü ve kategorisi ile ötekileştirmeye aynı anda örnek barındırmıştır. **Nefret söylemi türleri açısından;** Yıldırım:16; İmamoğlu:14; Kullanıcılar: 643 adet kullanım ortaya koymuştur. **Nefret söylemi kategorileri açısından;** Yıldırım:38; İmamoğlu:42; Kullanıcılar: 1.423 ifade beyan etmiştir. **Ötekileştirme açısından** ise Yıldırım'ın:51; İmamoğlu'nun:49; Kullanıcılarınsa 905 beyanı saptanmıştır.

Elde edilen bulgularla araştırma soruları cevaplandığında ortaya şu tablo çıkmaktadır:

Araştırma Sorusu1: Günümüz siyaset dilinde nefret içerikli ve ötekileştirici söylemlerle karşılaşmakta mıdır, siyasiler ve seçmenler günümüz siyasal yaşamında nefret söylemi ve ötekileştirmeye başvurmakta mıdır? Aday ve kullanıcıların başvurmuş oldukları ifadelerden hareketle, günümüz siyaset dilinde gerek adaylar gerekse seçmenleri tarafından nefret söylemi ve ötekileştirmeye şahit olmak mümkündür.

Araştırma Sorusu2: Adaylar halkı kucaklayıcı bir üslup mu yoksa ötekileştirici ve nefret içeren ifadeler mi yer vermişlerdir? Nefret söylemine aracılık edebilme ihtimali olan olumsuz ifadelerin kullanımına başvurmuşlardır. Ancak söz konusu olumsuz söylemler, süreçteki karmaşıklıklara ilişkin şekillenmiştir. Olumlu ve kucaklayıcı ifadeler açısından ise; İmamoğlu, Yıldırım'a oranla daha pozitif ifadeler başvurmuş, yüksek sesli suçlamalardan olabildiğince kaçınmıştır.

Araştırma Sorusu3: Adaylar nefret söylemi türü, kategorisi ve ötekileştirme kategorilerinden hangilerine, ne oranda başvurmuştur? Adaylar nefret söylemi türlerinden yalnızca siyasal nefret söylemine ve benzer oranlarda başvurmuştur (Yıldırım:16; İmamoğlu:14). Nefret söylemi kategorileri

açısından; İmamoğlu'nun 42, Yıldırım'ın 38 adet ifadesine rastlamaktayız. Yine iki aday bazında benzeşen bir durum mevcuttur; iki siyasetçi de en çok yargıda bulunma (her ikisi:18), nükte ve ima, ironi yoluyla öfke ya da nefreti vurgulama (her ikisi:6), abartma/yükleme/çarpıtma kategorilerinden ifadelere yoğunlukla başvurmuşlardır. Ötekileştirme biçimleri açısından Yıldırım'ın 51; İmamoğlu'nun 49 ötekileştirmeye başvurduğu saptanmıştır. Buna göre siyasal etiketleme (her ikisi:5), etik dışı ve yasadışı davranışla suçlama (her ikisi:7), iç grubun mağduriyeti üzerinden ötekileştirme ve fikrini değersiz bulma, iki aday bazında yoğun biçimde başvurulmuş olan ötekileştirme biçimleridir.

Araştırma Sorusu4: Kullanıcılar nefret söylemi türü, kategorisi ve ötekileştirme kategorilerinden hangilerine, ne oranda başvurmuşlardır? En çok siyasal nefret söylemine (509) başvurulmuştur. Ardından yabancı ve göçmenlere karşı nefret söylemi (87) gelmektedir. İnanç ve mezheplere karşı nefret söylemi (33) üçüncü sırada bulunmaktadır. Ardından kadınlara yönelik nefret söylemi (14) gelmektedir. Cinsel kimliğe yönelik nefret söylemi, engel ve hastalıklara yönelik nefret söylemi türlerinde numunelere rastlanmamıştır. Dolayısıyla toplamda 643 ifade karşımızda durmaktadır. Nefret söylemi kategorileri bağlamındaysa; tüm kategorilerden en az bir adet beyana ve toplamda 1.423 adet örneğe rastlanmıştır. Ötekileştirme biçimleri açısından kullanıcılar (toplamda 905) tüm ötekileştirme biçiminden ifadeler ortaya koymuşlardır.

Araştırma Sorusu5:Adayların dili, rakiplerin karşılıklı eleştirileri nefret söylemi barındırdığında toplumda kutuplaşmaya kapı aralamakta mıdır, örneğin “oyları çaldılar” söylemi toplumsal birleştirme veya ayrıştırma noktasında etkili midir? Adaylar nefret söylemi türleri, kategorileri ve ötekileştirmeye götüren beyanlarda bulunmuşlardır. Dolayısıyla kullanıcı yansımaları aldığımızda, kullanıcıların da bu ibarelere başvurdukları saptanmıştır. Buradan hareketle siyasetçinin dili, toplumu uzlaştırma ve kutuplaştırma noktasında etkin araçtır demek yanlış olmayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Vizyon, misyon ve sorumlulukları bulunan yönetim ve iktidar toplumsal denetimin anahtarını elinde bulunduran mercidir. Bu haliyle çok cazip ve çekici gelmemesi için hiçbir neden yoktur. Burada ortaya çıkan iktidarı elde etme mücadelesi, seçimlerde hararetli olayların yaşanmasına neden olabilmektedir. Siyaset, yönetim ve erk mücadele alanı olarak görülürse, kimi zaman rakiplerle kıyasıya mücadeleler yaşanabilmektedir. Elbette bu durum basit sözlü münakaşalardan, hiç kuşkusuz siyasi cinayetlere dahi uzanabilir. Bir de toplumsal kutuplaşmanın var olduğu ülkemiz açısından bakarsak, politikadaki mücadelelerin toplum huzuru noktasında iki kat kıymetli olduğu gerçektir. Adaylar seçim yarışında kasıtlı veya kasıtsız olarak nefret söylemi ve ötekileştirmeye başvurmuşlardır. Bu ifadelerin çoğunluğu yüksek sesli olmayan ifadelerden oluşmaktadır. Söylemler karmaşık dönemdeki itham ve yanlısamaları açıklama noktasında sunulmuş olsa da -kimi zaman ilk bakışta görülme bile- nefret söylemi ve ötekileştirmeye götürdüğü anlaşılmıştır. Kullanıcılar nefret söylemi ve ötekileştirmeye çokça başvurmuş olup bunları adaylara nispeten daha açık ortaya koymuşlardır. Buradan hareketle, nefret söyleminin hangi alanda işlediğini açıklayan (siyasal, etnik kökene ilişkin ya da cinsel kimlikleri hedef alan vb.) nefret söylemi türlerinden adayların yalnızca siyasal nefret söylemine başvurdukları saptanmıştır (Yıldırım:16; İmamoğlu:14). Kullanıcılarda siyasal nefret söylemi 509 olmak üzere, toplamda 643 ifade bulunmaktadır. Nefret söylemi kategorileri (bu söylemlerin hangi biçimlerde ortaya koyulduğunu açıklamakta örneğin abartma/ çarpıtma yoluyla ya da küfür/ hakaret/aşağılama yoluyla) açısından; Yıldırım:38; İmamoğlu:42, kullanıcılar 1.423 örnek ortaya koymuşlardır. Ötekileştirme noktasındaysa Yıldırım:51; İmamoğlu:49, kullanıcılar 905 ifadeye başvurmuşlardır.

Sonuç olarak adaylar yakın oranlarda ifadelerde bulunmuş olsalar da, İmamoğlu'nun vurguladığı olumlu değerler ve kucaklaşma kavramı, seçmen nezdinde olumlu karşılanmış, üslup bu anlamda yumuşamıştır demek (kullanıcı yorumlarından hareketle) mümkündür. Yıldırım'ın İmamoğlu'yla kıyaslandığında pozitif ifadelerine daha az rastlanmıştır. Bu nedenle Yıldırım'ın

ifadelerinden hareketle İmamoğlu ve partisi ile CHP seçmenlerine, Yıldırım ve AKP veya seçmenlerinden daha fazla nefret söylemi ve ötekileştirme gelmiştir. Siyaset tüm toplumu ve o toplumun geleceğini kucaklayan bir alan olarak; sahip olduğu gücü, toplumu bir arada tutarak kutuplaştırmalardan arındırmaya yönelik kullanılmalıdır. Politikacılar, nefret söylemi ve ötekileştirmeden uzak kaldığında büyük kazanımlar doğacaktır. Gelecek çalışmalarda, ülkemizde eksikliği fark edilen ve önemli bir konu olan siyasal nefret söylemi açısından liderler-adaylar arası karşılaştırmalı analizler ortaya koyulabilir. Aynı konularda benzeşen ve farklılaşan görüşleri, nefret söylemi bağlamında değerlendirmek ya da ülkemiz siyasetçileriyle farklı ülkelerin siyasetçilerini nefret söylemi açısından değerlendirerek, ülkelerin bu bağlamda toplumsal yansımasının bir kesitini ortaya koymak, literatüre katkı sağlayabilir.

Kaynakça

Acar, N.(2010). *Siyasal İletişim 28 Şubat Döneminde Baskı Gruplarının Haber Üretimine Etkileri*. Yayınlanmamış Lisans Bitirme Tezi. Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi, Kocaeli.

Akyazı, A.(2014). Yeni İletişim Ortamı Olarak Dijital Katılımcı Sözlüklerde Nefret Söylemi. *Marmara İletişim Dergisi*. 22, 183-193.

Alp, H.(2016). Çingenelelere Yönelik Nefret Söyleminin Ekşi Sözlük'te Yeniden Üretilmesi. *İlef Dergisi*. 3(2), 143- 172.

Alp, H.(2018). Donald John Trump Örnekleme Üzerinden Siyasette Kadına Yönelik Ayrımcı Söylem Örnekleri. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. 6(15), 453-466.

Aziz, A.(2019). *Siyasal İletişim*. Ankara : Nobel Akademik Yayıncılık.

Bal, E. ve Delal, Ö.(2019). Siyasal Bilgilenmede Twitter Kullanımı Üzerine Panoramik Bir Değerlendirme. *Social Sciences*. 14(3), 118-132.

Bar-Tal, D.(1990). Causes and Consequences of Delegitimization: Models of Conflict and Ethnocentrism. *Journal of Social Issues*. 46(1), 65-81.

Bezirgan A.Y. ve Bilgin, N.(2009). Gazete Haber Başlıklarında Öteki'nin İnşası. *Kültür ve İletişim*. 12(2), 133-157.

Binark, M. (2020). Twitter'da #WuhanCoronavirus Etiketini ve Çinlilere Yönelik Nefret Söylemi. *Yeni Medya: İnternet, Sosyal Ağlar ve Dijital Oyunlar*, pdf, www.https://yenimedya.wordpress.com/2020/01/25/twitterdawuhancoronavirusetiketi-ve-cinlilere-yonelik-nefret-soylemi/ [Erişim: 25.03.2021].

Büyüköztürk, Ş., Kılıç E., AKGÜN. Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F.(2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Çınar, M.(2013). *Habercilik ve Nefret Söylemi, Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartışmalar* (Editör: Mahmut Çınar). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, Ss. 137-153.

Çomu, T.(2012). *Video Paylaşım Ağlarında Nefret Söylemi: YouTube Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Devran, Y.(2010). *Haber • Söylem • İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.

Dirini, İ. ve Özsu, G.(2020). *Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Medyada Nefret Söylemi Raporu* (Editör: Zeynep Özarslan). Ankara: Alternatif Bilişim Derneği.

Doğan, A. ve Alptekin, G.(2018). Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya: "TBMM Üyelerinin Twitter Kullanım Pratikleri Üzerine İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7(2), 737-756.

Eren, E.(2015). Türkiye’de Kapitalizmi Besleyen Mekanizmaların Nefret Söylemi Açısından Değerlendirilmesi. 8. Mülkiye Genç Sosyal Politikacılar Kongresi.

Gökdoğan, M.(2019). *Türkiye’de Son Dönem (2000 –2018) Siyaset Dilinde Halk Bilgisi Unsurları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Gürbüz, E. ve İnal, M.(2004). *Siyasal Pazarlama Stratejik Bir Yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

İşcan, M.Z. (2013). Selefiliğin Şiilik Değerlendirmeleri Bağlamında Nefret ve Şiddet Söylemi. *E-Makâlât Mezhep Araştırmaları*. 6(2) ,151-172.

Kentel, F.(1991). Demokrasi, Kamuoyu ve Siyasal İletişime Dair. *Birikim Dergisi*. No:30.

Kırık, A.ve Sönmez, G.(2015). Seçim Kampanyalarında Nefret Söylemi: 2014 Yerel Seçim Kampanyalarında Parti Liderlerinin Açık Hava Konuşmaları. *International Journal of Social Science*. 38, 91-108.

Kulaksızoğlu, M.N.(2015). *Nefret Suçları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kundakçı, F.S.(2013). Heteroseksizm ve Ötekileştirme Eleştirisi. *Liberal Düşünce Dergisi*. 71, 65-79.

Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem, 2019 Raporu (2020). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, pdf.

Öztekin, H.(2015). Yeni Medyada Nefret Söylemi: Ekşi Sözlük Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(38), 925-936.

Polat, F. ve Kaya E.(2017). Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye’de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü E-Dergisi*. 1(1), 38-48.

Sabahçı, B.(2018). Spor Haberlerinde Nefret ve Ayrımcı Söylemler: www.fotomac.com.tr, www.fanatik.com.tr ve www.fotospor.com Haber Sitesi Örneği. *Global Media Journal TR Edition*. 8(16), 186-203.

Soncu, A.(2018). Siyasal Halkla İlişkiler Açısından Analoji. *Online Academic Journal of Information Technology*. 9(33), 209-220.

Sözeri, C.(2012).Yazılı Basında Nefret Söylemi ve Mücadele Yolları. (Derleyen: Yasemin İnceoğlu). *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, Ss. 205-222.

Şahin, İ.(2017). İktidar-Muhalefet İlişkileri Çerçevesinde İnönü ve Menderes’in Siyaset Dili. *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*. 1(1), 191-216.

Taş, E.(2017). Yeni Medyada Nefret Söylemi. *Yeni Medya Elektronik Dergi*. 1(1), 60-71.

Taşmurat, T.(2019). Siyasal İletişim Süreci ve Siyasal Mesaj Stratejileri. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*. 2, 64-79.

Vardal, Z.B.(2015). Nefret Söylemi ve Yeni Medya. *Maltepe Üniversitesi · İletişim Fakültesi Dergisi*. 2(1), 132-156.

Wodak, R.(2015). *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. <https://www.researchgate.net/publication/282572733>, [Erişim Tarihi: 05.04.2021].

Yardım, M. ve Dalkılıç, M.M.(2018). Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü Tartışmaları Çerçevesinde İslamofobya: L'express Dergisi Örneği. *Medya Din ve Araştırmaları Dergisi*. 1(1), 89-109.

Yazıcı, T.(2016). Yeni Medyanın Nefret Dili: Suriyeli Mültecilerle İlgili Ekşi Sözlük Örneği. *Global Media Journal TR Edition*. 7(13), 115-136.

[www.https://youtu.be/kPvyxUga1hM](https://youtu.be/kPvyxUga1hM), erişim: 10.10.2021.